

## PAPER DETAILS

TITLE: Hemşirelerin Profesyonel Değerleri Ölçeği'nin geçerlik ve güvenirlik çalışması

AUTHORS: Nuray SAHİN ORAK,sule ECEVİT ALPAR

PAGES: 0-0

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/165387>

# Hemşirelerin Profesyonel Değerleri Ölçeği'nin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması

Nuray Şahin Orak, Şule Ecevit Alpar

Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Hemşirelik Esasları Anabilim Dalı, İstanbul - Türkiye

Yazışma Adresi / Address reprint requests to: Nuray Şahin Orak  
Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Hemşirelik Esasları Anabilim Dalı, Tıbbiye Caddesi No: 49,  
Haydarpaşa-Kadıköy, 34668, İstanbul - Türkiye  
Elektronik posta adresi / E-mail address: nsorak@marmara.edu.tr  
Kabul tarihi / Date of acceptance: 9 Eylül 2012 / September 9, 2012

## ÖZET

### Hemşirelerin Profesyonel Değerleri Ölçeği'nin geçerlik ve güvenilirlik çalışması

**Amaç:** Bu çalışmanın amacı Hemşirelerin Profesyonel Değerleri Ölçeği'nin (HPDÖ) Türkçe biçiminin geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarının yapılması ve Türk toplumuna kazandırılmasıdır.

**Yöntem:** Çalışma metodolojik olarak gerçekleştirildi. Veri toplanmasında Darlene Weis ve Mary Jane Schank tarafından geliştirilen HPDÖ, yazarlarından izin alınarak kullanıldı. Araştırmanın evreni İstanbul'da yaşayan, hemşirelikte lisans diplomasına sahip veya daha üst eğitim almış 2000, örneklemi kurumlarından yazılı izin alınan, gönüllü 1047 hemşireden oluştu. Ölçeğin dil eşdeğerliği sağlandı. Kapsam geçerliği için uzman görüşleri alındı. Ölçeğin güvenilirliği ise test-tekrar test güvenilirliği, madde-toplam puan korelasyonu ve iç tutarlık analizi ile belirlendi. Yapı geçerliği için principal compenent faktör analizi yapıldı.

**Bulgular:** Hemşirelikte lisans düzeyi son sınıfta okuyan 168 öğrenci ölçek formunu on beş gün arayla iki kez doldurdu. Ölçeğin her bir maddesi için test-tekrar test korelasyon katsayısının .22-.53 arasında değiştiği; Cronbach's Alpha katsayısının hem test hem de tekrar test için .96 olduğu belirlendi. Hemşirelere (N=1047) uygulanan ölçeğin madde toplam puan korelasyon katsayısının .36-.66 arasında değiştiği ve Cronbach's Alpha katsayısının .95, ölçeğin tamamından alınan ortalama puanın ise 181.05±21.17 olduğu belirlendi. HPDÖ için yapılan faktör analizi çalışmasında özdeğeri 1'i aşan, toplam varyansın %50.99'unu açıklayan beş faktör elde edildi. Faktör analizi sonucunda ölçeğin madde sayısı 44'ten 31'e düştü. Faktörler sırasıyla insan onuru (11 madde), sorumluluk (7 madde), harekete geçme (5 madde), güvenlik (4 madde) ve otonomi (4 madde) olarak isimlendirildi.

**Sonuç:** HPDÖ'nün 44 maddelik halinin hemşirelerin etik kurallara bakış açısını, 31 maddeye indirgenmiş halinin ise hemşirelerin değerlerini incelemede kullanılabilecek, ülkemiz için geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu belirlendi.

**Anahtar sözcükler:** Hemşirelik, profesyonel değerler, etik, Hemşirelerin Profesyonel Değerleri Ölçeği, HPDÖ

## ABSTRACT

### Validity and reliability of the Nurses' Professional Values Scale's Turkish version

**Objective:** The purpose of this study is to evaluate validity and reliability of Turkish versions of the Nurses' Professional Values Scale (NPVS).

**Methods:** This study was performed methodologically. The data was collected with the Nurses' Professional Values Scale developed by Darlene Weis and Mary Jane Schank. It was allowed by the authors for using the NPVS. This study's population included 2000 nurses with Bachelor's or higher degree at nursing who lived in Istanbul. The sample of the study included 1047 volunteer nurses and written permission was taken from their institutions. Language equivalence of the scale was provided. Experts' opinions were taken about the content validity of the scale. Reliability of the scale was determined with the test-retest reliability, item-total correlation and internal consistency analysis. Construct validity of the scale was analyzed with Principal component factor analysis.

**Results:** The scale was filled by 168 students attending the last year of graduate level nursing twice at an interval of fifteen days. It was determined that test-retest correlation coefficient regarding each item of the scale was between .22 and .53, and Cronbach's alpha coefficient regarding both the scale's test and its retest was .96. It was determined that item-total correlation coefficient of the scale was filled by nurses (N=1047) changed between .36 and .66; its Cronbach's alpha coefficient was .95 and its average point was 181.05±21.17. Five factors were identified which were eigenvalues greater than 1 and explained 50.99% of total variance as a result of factor analysis study regarding the NPVS. Factor analysis revealed that the number of item of the scale has fallen from 44 to 31. Factors were called as human dignity, (11 items), responsibility (7 items), action (5 items), safety (4 items) and autonomy (4 items).

**Conclusion:** It was determined that NPVS was a valid and reliable scale. Its version with 44- item can be used to measure ethical point of view of nurses, and version with 31- item can be used to measure nurses' values in Turkey.

**Key words:** Nursing, professional values, ethics, Nurses' Professional Values Scale, NPVS

## GİRİŞ

Hemşirelik mesleği sağlıkta ve hastalıkta birey, aile ve topluma hizmet verir. Hemşireliğin en önemli özelliği hiz-

met verdiği bireylere bütüncül olarak yaklaşımda bulunmasıdır. Hemşirelik okullarında müfredat programları bu amaç doğrultusunda düzenlenmelidir. Çünkü mezun olan hemşirelerin bakımı en etkin biçimde verebilmesi için hemşirelik

felsefesini, ne yaptığını, niçin yaptığını anlaması ve profesyonel hemşireliğe uygun bilgi, beceri ve davranışları kazanması gereklidir (1-3).

Profesyonellerden kurallara otomatik olarak uymaları değil; uygulamalarında yetkin olmaları, akılcı ve etik davranmaları; herhangi bir toplumsal kuralı, ondan etkilenme olasılığı bulunan bireylerin gereksinimlerini göz önüne alarak değerlendirmeleri, ancak bunu, sadece kendi çıkarlarını düşünenlerin iddialarına önem vermeden yapmaları beklenir (4,5).

Hemşire sağlıklı/hasta bireye hizmet verirken, davranış ve tutumlarını savunurken, gerekçelerini açıklarken, etik ikilemlerle karşılaştığında karar verirken bir takım dayanaklara yani etik ilkelere ve mesleki değerlere gereksinim duyacaktır (6).

Etik kuralların belirlenip yazılı hale getirilmesiyle, bu ilkelere bize gideceğimiz yolda rehberlik edecek değişkenleri belirler. Ancak etik ikilemlerle karşı karşıya kaldığımızda bu değişkenleri nasıl dengeleyeceğimize ya da verilen durumun içine bu değişkenleri nasıl yerleştireceğimize dair bilgi vermezler. Yani iki etik ilke birbiriyle çatıştığında ne yapacağımızı göstermezler. Yine de etik kuralları bilmek hem mesleğimizin değerlerini anlamak hem de sorunları çözmek için bize rehberlik edecek bir dayanak oluşturur (4,7,8).

Değerleri, tutumları, kişisel nitelikleri ve mesleki davranışları geliştiren ve besleyen süreçleri kapsayan hemşireliğin (2) amacı bireye ve topluma hizmet vermek olup yaşanan sağlık sorunlarına çözüm bularak yaşama nitelik kazandırmaktır. En değerli varlık olarak gördüğü insanın yaşamına, onuruna, bireysellik ve bütünlüğüne, değerlerine ve kararlarına saygı duyarak hizmet verebilmesi (9) için hemşirelerin kişisel, profesyonel davranışlarını yönlendiren ve bireyin tutumlarını, davranışlarını etkileyen değerleri belirledikten sonra bunlara uygun olan yardım yaklaşımlarını bireyle beraber seçmeleri gereklidir (10-15).

Değerler, yaşamın daha ilk evrelerinde kazanılmaya başlar ve gelişirse de özellikle mesleki formasyon kazanılırken eğitsel stratejilerle yönlendirilebilir (2,16,17).

Çok farklı tanımları yapılmakla beraber genelde değer; bireye, objeye, düşünceye ait güçlü motivasyonel, subjektif, doğru, gerçek, güzel, iyi olanın seçimi olarak da tanımlanabilir (10). Mesleki değerler, bir meslek grubu tarafından önem verilen genel niteliklerdir (9). Değerler zaman içinde sürekli ve tarihi koşullara göre değişir. Bu da hiçbir toplumun, sosyal grubun ya da kültürün değerlerinin evrensel olamayacağı sonucunu ortaya çıkarır. Evrensellik ile tarih-

sellik birbiriyle çelişmektedir. Çünkü bir şey evrensel ise her yerde, her çağda aynı kalmalı ve işlev görmelidir. Oysa içinde bulunduğumuz sosyal grup, toplum, kültür, meslek çevresinin değerlerine ne ölçüde bağlılık gösterilirse gösterilsin, tarihi süreç boyunca değişecekleri unutulmamalıdır. Bunun yanında toplumda, sosyal gruplar içinde ve kültürlerde değer değişimlerinin neler olduğunu; bu değişimlerin niteliği ve şeklini anlamak için açık bir bilince sahip olunmalıdır. Bu değişimlerden kendi toplumumuz, mesleğimiz, kültürümüzün iç dinamikleri ve özellikleri göz önünde tutularak yararlanılmalıdır. Bir toplum, meslek ya da grup için değerlerin; bir başka toplum, meslek ya da grup tarafından belirlenmesi onları bağımlı kılar. Bu nedenle her grup, meslek ya da kültür kendi değerlerine sahip çıkmalı; değerleri kendi anlayışları ve gereksinimleri doğrultusunda düzenlemelidir (18). Profesyonel değerler hemşirelik uygulamaları için temel sağlayarak hemşirelerin hastalarla, meslektaşlarıyla ve toplumla etkileşimine rehberlik eder (19).

Hemşirelerin temel eğitimleri etik karar verme becerilerini geliştirecek yönde hazırlanmalıdır (4). Hemşirelikteki değişim ve gelişmelere paralel olarak ülkemizdeki lisans düzeyindeki hemşirelik okullarında etik dersinin ders programlarında yer almasıyla hemşirelerin temel ve mesleki değerleri konusunda bilinçlendiği düşünülebilir.

Ülkemizde bu araştırmanın yapıldığı sırada, öncesinde ve sonrasında hemşirelikte profesyonelliğe dikkat çeken araştırmalar yapılmıştır (20-28).

Bu araştırmanın sağlayacağı katkı, hemşirelikteki profesyonel değerlere dikkat çekmek, bu konuda yapılacak çalışmalar için Türkçeye kazandırılan geçerli ve güvenilir bir ölçeği Türkiye'deki hemşire araştırmacılara tanıtmaktır.

## GEREÇ VE YÖNTEM

### Araştırmanın Amacı ve Türü

Bu çalışma; Hemşirelerin Profesyonel Değerleri Ölçeği'nin (Nurses' Professional Values Scale) Türkçe eşdeğerliğini sağlamak, güvenilirliğini ve geçerliğini test etmek amacıyla metodolojik olarak gerçekleştirildi.

### Araştırmanın Evreni ve Örneklem Seçimi

Ölçeğin güvenilirliğini belirleme aşamasında araştırmanın evreni, İstanbul'da hemşirelikte lisans programlarında

kaydı olan 293 son sınıf öğrencisinden; örnekleme içlerinden olasılıksız örnekleme yöntemiyle seçilen 168 öğrenciden oluştu.

Profesyonel değerlerinin saptanmasını da içine alan geçerliğin belirlenmesi aşamasında; araştırmanın evreni İstanbul'da yaşayan, hemşirelikte lisans diplomasına sahip veya daha üst eğitim almış 2000, örnekleme kurumlarından (üniversite, sağlık bakanlığı, özel) yazılı izin alınan, gönüllü 1047 hemşireden oluştu.

Örneklem seçiminde; kişinin çalışmanın yapıldığı sırada kurumda bulunması ve çalışmaya katılmaya gönüllü olması kriter olarak belirlendi.

## Veri Toplama Aracı

### Hemşirelerin Profesyonel Değerleri Ölçeği (HPDÖ):

ANA'nın etik kurallarını yansıtan, hemşirelerin sahip olduğu değerleri ortaya çıkarmak amacıyla Darlene Weis ve Mary Jane Schank tarafından geliştirilen 44 maddeden oluşan beşli Likert tipi (son derece önemli: 5; çok önemli: 4; önemli: 3; biraz önemli: 2; önemli değil: 1) bir ölçektir. Ölçeğin toplam puanı yukarıda belirtilen puanlama doğrultusunda hemşirelerin verdikleri cevaba göre puanlanan maddelerin toplamından oluşur. Ölçeğin toplam puanı 44-220 arasında değişebilir. Puanın yüksek olması hemşirelerin profesyonel değerlere ve etik konulara daha fazla önem verdiklerini gösterir.

Darlene Weis ve Mary Jane Schank'ın çalışmasında ölçeğin hem iç tutarlılığı hem de test-tekrar test güvenirliği için bakılan Cronbach'ın alfa katsayısı 0.94 bulunmuş olup, faktör analizi sonucu 29 maddeye indirgenen ölçeğin yapısında bakım verme, eylemde bulunma, sorumluluk, bütünlük, doğruluk, özgürlük, güven ve bilgi olarak adlandırılan 8 faktör bulunmuştur (17).

### Hemşirelerin Profesyonel Değerleri Ölçeği'nin Dil Eşdeğerliği

HPDÖ'nün dil eşdeğerliğini sağlamak için ölçek; araştırmacı ve biri İngiltere'de diğeri Amerika'da beş yıldan daha uzun süredir yaşayan ve çalışan, İngilizceye hâkim iki kişi tarafından Türkçeye çevrildi. Eldeki üç çeviri araştırmacı ve danışmanı tarafından değerlendirilerek uygun ifadeler belirlendi ve tek bir çeviri elde edildi (29). Daha sonra ifadelerin anlaşılabilirliği ve imla açısından Türk Dili ve Edebiyatı dersi veren bir öğretim elemanı tarafından gözden geçirildi. Ölçek, uzman görüşüne sunum formu oluşturularak profes-

yonel değerler ve hemşirelik etik kuralları üzerine yayını olan, eğitim veren ve araştırma sunan dokuz akademisyen hemşire ile tıp etiği çalışan bir, mesleki etik çalışması olan bir akademisyenin uzman görüşüne sunuldu (29-31).

Ölçeğin İngilizce maddeleri ile Türkçe karşılığı arasında ki uyum ve Türkçe ifadelerin anlaşılabilirliğini belirlemek amacıyla hazırlanan uzman görüşüne sunum formunda uzmanlardan her bir maddeyi 1-4 puan arasında puanlanmaları istendi. Puanlamada "1 puan; uygun değil, 2 puan; biraz uygun (maddenin/ifadenin revizyonu gerekli), 3 puan; oldukça uygun (uygun ancak ufak değişiklik gerekli), 4 puan; son derece uygun" olarak tanımlandı. Ölçek için görüşü istenen on bir uzmandan onu ölçeğin dil eşdeğerliği ile ilgili görüşlerini bildirdi. Ölçeğin %68'i tüm uzmanlar, %30'u dokuz uzman, %2'si ise üç uzman tarafından 3-4 puan olarak değerlendirildi. Alınan görüşler doğrultusunda ölçek üzerinde gerekli düzeltmeler yapıldı. Ölçeğin Türkçe formunun geri çevirisi üç İngilizce öğretmeni tarafından yapıldı. Daha sonra İngilizce öğretmenlerine ölçeğin orijinal formu verildi. İngilizce öğretmenleri de ölçeğin orijinali, Türkçe formu ve geri çevirisini yeniden karşılaştırıp üç formun da birbiriyle uyumlu olduğunu bildirdiler.

Ölçek maddelerin açıklığına, anlaşılabilirliğine, ifadelerin netliğine karar vermek ve ölçeğin iç tutarlılığını hesaplayarak güvenirliğini sınamak için pilot çalışma yapıldı. Bu amaçla Hemşirelik Yüksekokulu Lisans Programında Hemşirelikte Etik dersinin kavramsal düzeyde eğitimini almış, bilgilendirilmiş onamı alınan, araştırmaya katılmaya gönüllü 83 öğrencinin ölçek formunu doldurması istendi. Formu dolduran öğrencilerden ölçeğin ifadelerinin net ve anlaşılır olmadığına dair geri bildirimde bulunan olmadı. Maddelerin bir kısmını işaretlemeyen bırakan 13 öğrencinin doldurduğu formlar değerlendirme dışında bırakıldı. Geri kalan 70 öğrencinin doldurduğu ölçek formunun; iç tutarlılıkta Cronbach'ın alfa katsayısı 0.93, ölçekten alınan en düşük puan 140, en yüksek puan 210, ölçek toplam puan ortalaması  $179.43 \pm 18.67$  olarak bulundu.

### Hemşirelerin Profesyonel Değerleri Ölçeği'nin Kapsam Geçerliliği

HPDÖ'nün kapsam geçerliği, uzman görüşüne sunum formu oluşturularak, dil eşdeğerliği için on uzmanın görüşüne sunularak sınandı (31-33). Uzman görüşüne sunum formunda uzmanlardan her bir maddeyi kapsam geçerliği açısından 1-4 puan arasında puanlanmaları istendi. Dil

eşdeğerliği için kullanılan puanlama skalası kullanıldı. Ölçek için görüşü istenen tüm uzmanlar ölçeğin kapsam geçerliği ile ilgili görüşlerini bildirdi. Kapsam geçerliği konusunda tüm uzmanlar ölçekteki her maddeye 4 puan verdi. Bu çalışmayla ölçeğin kapsam geçerliğinin olduğu kabul edildi.

## Verilerin Toplanması

Ölçeğin güvenilirliğini belirleme aşamasında; İstanbul İli içinde 2003-2004 yıllarında hemşirelik lisans programlarının son sınıfında kaydı olan toplam 293 hemşirelik öğrencisi bulunmasına rağmen, örnekleme seçme kriterlerine göre belirlenen 232 hemşirelik öğrencisi çalışma kapsamına alındı. İlk uygulamadan on beş gün sonra yapılan uygulamada; ilk uygulamada ölçek formunu dolduran ancak sonraki uygulamada sınıfta bulunmayan 64 hemşirelik öğrencisi çalışma kapsamı dışında bırakılarak 168 hemşirelik öğrencisi ile çalışma tamamlandı.

Profesyonel değerlerinin saptanmasını da içine alan geçerliğin belirlenmesi aşamasında, ölçek formları hemşirelere, kurumlara bizzat gidilerek (doğrudan ya da hemşirelik hizmetleri müdürlükleri, başhemşirelikler, servis sorumlu hemşireleri vasıtasıyla) ulaştırıldı. Formlar bazı kurumlardan bizzat gidilerek, bazılarından ise ödemeli kargo yöntemi ile geri toplandı. Toplanan 1110 ölçek formundan eksiklikleri bulunmayan 1047'si değerlendirmeye alındı.

## Verilerin Analizi ve Değerlendirilmesi

Veri analizinde ordinal verilerin aritmetik ortalama, standart sapma, minimum ve maksimum değerleri belirlendi. Ordinal verilerin aralarındaki ilişkinin saptanmasında Pearson's momentler çarpımı korelasyon tekniğinden yararlanıldı. HPDÖ'nün iç tutarlılığının belirlenmesinde Cronbach'ın alfa çözümlemesi ve madde-toplam puan korelasyonu, yapı geçerliğinin belirlenmesinde Principal Component faktör analizi yöntemlerinden yararlanıldı. Analizler SPSS programında yapıldı.

## Araştırmanın Etik Yönü

HPDÖ'yü geliştiren Darlene Weis ve Mary Jane Schank ile internet üzerinden yazılı iletişim kurularak, ölçeğin Türkçeye uyarlanması için gerekli izin ve işbirliği sağlandı.

Ölçeği geliştirenlerin izin verme koşullarına uygun ola-

rak, araştırmada ölçeğe ilişkin elde edilen verilerin ham hali araştırmacılar tarafından Darlene Weis ve Mary Jane Schank'e internet üzerinden yazılı iletişim kurularak iletildi.

Araştırmanın yürütülebilmesi için İstanbul İli sınırları içindeki hemşirelikte lisans eğitimi veren okul müdürlüklerinden, il sağlık müdürlüğünden, üniversite hastanelerinin etik kurullarından ve özel hastanelerin yöneticilerinden yazılı izin alındı.

Çalışmaya katılacak hemşirelere çalışmanın amacı ve yöntemi konusunda yazılı ve sözlü olarak bilgi verilip, katılımın gönüllülük ilkesine dayandığı açıklandı.

Çalışmaya katılanlara kimliklerinin ve verdikleri bilgilerin başkalarına açıklanmayacağı konusunda güvence verildi.

## BULGULAR

### Hemşirelerin Profesyonel Değerleri Ölçeği'nin Güvenirliği

#### Zamana Karşı Değişmezlik (Test-tekrar Test Güvenirliği)

HPDÖ'nün tekrarlamalı ölçümlerinde benzer ölçüm değerine ulaşma durumunu belirlemek üzere test-tekrar test yöntemi kullanılarak ölçek formu iki hafta ara ile 168 hemşirelik öğrencisine uygulandı (33,34). HPDÖ'nün her bir maddesi için test-tekrar test korelasyonlarına bakıldığında tüm maddelerin 0.22-0.53 arasında bir değere sahip oldukları belirlendi (Tablo 1).

HPDÖ'nün toplam puan ortalaması, test uygulamasında  $185.45 \pm 21.82$ , tekrar test uygulamasında  $185.86 \pm 21.15$  ve test-tekrar test korelasyon katsayısı 0.63 ( $p < 0.001$ ) olarak belirlendi.

### İç Tutarlılık

#### Cronbach'ın Alfa Katsayısı

Öğrenciler (N=168) üzerinde yapılan çalışmada HPDÖ'nün Cronbach'ın alfa katsayısı hem test için hem de tekrar test için 0.96, hemşireler (N=1047) üzerinde yapılan çalışmada ise 0.95 olarak belirlendi.

#### Madde-toplam Puan Korelasyon Katsayısı

Hemşirelik öğrencilerine test ve tekrarlanan test olarak hemşirelere ise bir kez uygulanan HPDÖ'ye ait madde-top-

**Tablo 1:** Hemşirelerin Profesyonel Değerleri Ölçeği'nin Test-Tekrar Test ve Madde-Toplam Puan Korelasyonları

| MADDE NO | MADDELER                                                                                                                        | TEST- TEKRAR TEST KORELASYONLARI (N=168) |        | MADDE-TOPLAM PUAN KORELASYONLARI (N=168) (N=168) (N=1047) |        |      |        |      |        |
|----------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------|--------|-----------------------------------------------------------|--------|------|--------|------|--------|
|          |                                                                                                                                 | r                                        | p      | r                                                         | p      | r    | p      | r    | p      |
| 1        | Sürekli öz- değerlendirme yapmak                                                                                                | 0.53                                     | <0.001 | 0.47                                                      | <0.001 | 0.52 | <0.001 | 0.46 | <0.001 |
| 2        | Bireyin gereksinimlerini karşılamada yetersiz kalındığı zaman konsültasyon/işbirliği istemek                                    | 0.36                                     | <0.001 | 0.49                                                      | <0.001 | 0.49 | <0.001 | 0.49 | <0.001 |
| 3        | Toplumu güvenli olmayan sağlık ürünlerinden/uygulamalarından korumak                                                            | 0.41                                     | <0.001 | 0.49                                                      | <0.001 | 0.50 | <0.001 | 0.41 | <0.001 |
| 4        | Kaynakların paylaşımını/dağılımı etkileyen ulusal politika kararlarının belirlenmesinde yer almak                               | 0.47                                     | <0.001 | 0.51                                                      | <0.001 | 0.58 | <0.001 | 0.46 | <0.001 |
| 5        | Hemşirelik mesleğinin değerlerini ve amaçlarını açıkça ifade etmek                                                              | 0.39                                     | <0.001 | 0.65                                                      | <0.001 | 0.64 | <0.001 | 0.50 | <0.001 |
| 6        | Sağlık ekibine bireye ait bilgi sağlamak                                                                                        | 0.30                                     | <0.001 | 0.57                                                      | <0.001 | 0.63 | <0.001 | 0.46 | <0.001 |
| 7        | Eş düzeydeki meslektaşların birbirini değerlendirmesinde yer almak                                                              | 0.47                                     | <0.001 | 0.44                                                      | <0.001 | 0.51 | <0.001 | 0.49 | <0.001 |
| 8        | Araştırmaların uygunluğunu belirlemek için rehberleri kullanmak                                                                 | 0.40                                     | <0.001 | 0.66                                                      | <0.001 | 0.69 | <0.001 | 0.59 | <0.001 |
| 9        | Günlük hemşirelik uygulamalarına rehber olarak standartları belirlemek                                                          | 0.31                                     | <0.001 | 0.69                                                      | <0.001 | 0.67 | <0.001 | 0.60 | <0.001 |
| 10       | Öğrenciler için planlanmış öğrenim etkinliklerinin yapıldığı yerlerde standartları sağlamak ve sürdürmek                        | 0.39                                     | <0.001 | 0.65                                                      | <0.001 | 0.70 | <0.001 | 0.57 | <0.001 |
| 11       | Çalışma koşullarını iyileştirecek eylemleri başlatmak                                                                           | 0.42                                     | <0.001 | 0.61                                                      | <0.001 | 0.54 | <0.001 | 0.48 | <0.001 |
| 12       | Hemşirelik tanımlarını koymak için tanımlama verilerini kullanmak                                                               | 0.45                                     | <0.001 | 0.61                                                      | <0.001 | 0.59 | <0.001 | 0.57 | <0.001 |
| 13       | Bilgi ve becerileri güçlendirmek için sürekli eğitim (hizmetçi eğitim vb.) olanaklarını araştırmak                              | 0.31                                     | <0.001 | 0.56                                                      | <0.001 | 0.65 | <0.001 | 0.57 | <0.001 |
| 14       | Yeterlilik ve yasalık çerçevesinde yetki dağılımını kabul etmek                                                                 | 0.32                                     | <0.001 | 0.56                                                      | <0.001 | 0.58 | <0.001 | 0.52 | <0.001 |
| 15       | Bakım planını bireylerin/ailelerin katılımıyla geliştirmek                                                                      | 0.41                                     | <0.001 | 0.46                                                      | <0.001 | 0.62 | <0.001 | 0.52 | <0.001 |
| 16       | Kendi mesleki uygulamalarının meslektaşları tarafından değerlendirilmesini istemek                                              | 0.42                                     | <0.001 | 0.43                                                      | <0.001 | 0.55 | <0.001 | 0.54 | <0.001 |
| 17       | Bilgi, beceri, eğitim ve yasalara dayandırılan hemşirelik bakım aktivitelerini gerçekleştirmek                                  | 0.35                                     | <0.001 | 0.62                                                      | <0.001 | 0.68 | <0.001 | 0.58 | <0.001 |
| 18       | Hemşirelik ve sağlık bakımına erişimde eşitliği sağlamak                                                                        | 0.29                                     | <0.001 | 0.60                                                      | <0.001 | 0.55 | <0.001 | 0.55 | <0.001 |
| 19       | Toplumsal sağlık gereksinimlerinin karşılanmasında sorumluluk almak                                                             | 0.35                                     | <0.001 | 0.65                                                      | <0.001 | 0.73 | <0.001 | 0.59 | <0.001 |
| 20       | Bireyin/ailenin karar verebilmesi için bilgi sağlamak                                                                           | 0.34                                     | <0.001 | 0.62                                                      | <0.001 | 0.73 | <0.001 | 0.60 | <0.001 |
| 21       | Bireyin tedavi planını seçme hakkı olduğunu kabul etmek                                                                         | 0.22                                     | <0.001 | 0.55                                                      | <0.001 | 0.69 | <0.001 | 0.51 | <0.001 |
| 22       | Gizli bir bilginin açıklanması istendiğinde yazılı rehberlere uygun hareket etmek                                               | 0.46                                     | <0.001 | 0.60                                                      | <0.001 | 0.55 | <0.001 | 0.52 | <0.001 |
| 23       | Etik rehberlerin geliştirilmesine katkıda bulunmak                                                                              | 0.32                                     | <0.001 | 0.69                                                      | <0.001 | 0.68 | <0.001 | 0.64 | <0.001 |
| 24       | Hemşirelik standartlarının yürütülmesi ve gözetilmesi açısından topluma karşı sorumluluk almak                                  | 0.36                                     | <0.001 | 0.75                                                      | <0.001 | 0.67 | <0.001 | 0.64 | <0.001 |
| 25       | İş koşulları ve kurallarının belirlenmesinde yer almak                                                                          | 0.24                                     | <0.001 | 0.65                                                      | <0.001 | 0.66 | <0.001 | 0.58 | <0.001 |
| 26       | Profesyonel hemşirelik uygulamalarının sınırlarını kabul etmek                                                                  | 0.29                                     | <0.001 | 0.47                                                      | <0.001 | 0.59 | <0.001 | 0.48 | <0.001 |
| 27       | Mesleğin imajını yükseltmek için eğitimle paralellik gösteren hemşire unvanını (uzman hemşire, doktoralı hemşire vb.) kullanmak | 0.39                                     | <0.001 | 0.46                                                      | <0.001 | 0.58 | <0.001 | 0.36 | <0.001 |
| 28       | Standartlar doğrultusunda kalitesi yüksek hemşirelik bakımı sağlamak                                                            | 0.34                                     | <0.001 | 0.67                                                      | <0.001 | 0.61 | <0.001 | 0.58 | <0.001 |
| 29       | Hemşirelik bakımını geliştirmeye yönelik standartların değerlendirilmesinde yer almak                                           | 0.45                                     | <0.001 | 0.71                                                      | <0.001 | 0.66 | <0.001 | 0.62 | <0.001 |
| 30       | Kendi uygulamalarının sorumluluğunu ve yükümlülüğünü üstlenmek                                                                  | 0.22                                     | <0.001 | 0.69                                                      | <0.001 | 0.53 | <0.001 | 0.55 | <0.001 |
| 31       | Uygulama alanındaki yeterliliği sağlamak ve sürdürmek                                                                           | 0.33                                     | <0.001 | 0.71                                                      | <0.001 | 0.66 | <0.001 | 0.60 | <0.001 |
| 32       | Tüketicilere sağlık bakım ürünleri ve uygulamalarına yönelik eğitim sağlamak                                                    | 0.41                                     | <0.001 | 0.62                                                      | <0.001 | 0.59 | <0.001 | 0.58 | <0.001 |
| 33       | Kaynakların paylaşımını etkileyen kurumsal kararların belirlenmesinde yer almak                                                 | 0.48                                     | <0.001 | 0.58                                                      | <0.001 | 0.69 | <0.001 | 0.59 | <0.001 |
| 34       | Bireylerin ahlaki ve yasal haklarını korumak                                                                                    | 0.40                                     | <0.001 | 0.58                                                      | <0.001 | 0.62 | <0.001 | 0.58 | <0.001 |
| 35       | Sahip olunan mesleki değerlerle etik açıdan ters düşen bakım uygulamalarına katılmayı reddetmek                                 | 0.41                                     | <0.001 | 0.56                                                      | <0.001 | 0.51 | <0.001 | 0.50 | <0.001 |
| 36       | Hasta savunucusu olarak hareket etmek                                                                                           | 0.48                                     | <0.001 | 0.68                                                      | <0.001 | 0.64 | <0.001 | 0.52 | <0.001 |
| 37       | Hemşirelik araştırmalarında yer almak                                                                                           | 0.44                                     | <0.001 | 0.62                                                      | <0.001 | 0.55 | <0.001 | 0.61 | <0.001 |
| 38       | Belirlenen standartlar çerçevesinde uygulamaları geliştirici çalışma koşulları yaratmak                                         | 0.33                                     | <0.001 | 0.67                                                      | <0.001 | 0.67 | <0.001 | 0.66 | <0.001 |
| 39       | Farklı yaşam tarzı olan bireylere ön yargısız bakım sağlamak                                                                    | 0.27                                     | <0.001 | 0.54                                                      | <0.001 | 0.57 | <0.001 | 0.56 | <0.001 |
| 40       | Bireyin gizlilik hakkını güvence altına almak                                                                                   | 0.39                                     | <0.001 | 0.62                                                      | <0.001 | 0.54 | <0.001 | 0.58 | <0.001 |
| 41       | Kuşkulu ya da uygunsuz uygulamaları olan sağlık ekibi elemanlarına karşı çıkmak                                                 | 0.35                                     | <0.001 | 0.57                                                      | <0.001 | 0.56 | <0.001 | 0.52 | <0.001 |
| 42       | Araştırmalarda katılımcıların (örneklem grubuna alınanların) haklarını korumak                                                  | 0.40                                     | <0.001 | 0.64                                                      | <0.001 | 0.70 | <0.001 | 0.63 | <0.001 |
| 43       | Uygun araştırmaları uygulamalarda kullanmak                                                                                     | 0.49                                     | <0.001 | 0.63                                                      | <0.001 | 0.71 | <0.001 | 0.65 | <0.001 |
| 44       | Uygulamada rehber olarak Etik İlkeleri kullanmak                                                                                | 0.39                                     | <0.001 | 0.69                                                      | <0.001 | 0.65 | <0.001 | 0.60 | <0.001 |

lam puan korelasyon katsayıları hesaplandı (Tablo 1). Hemşirelerin (N=1047) aldıkları ölçek toplam puan ortalamasının 181.05±21.17 (64-220) olduğu belirlendi.

Tablo 1'de görüldüğü gibi; HPDÖ'nün madde-toplam puan korelasyon katsayılarının 0.36-0.66 arasında değiştiği saptandı.

## Hemşirelerin Profesyonel Değerleri Ölçeği'nin Geçerliliği

### Yapı Geçerliliği

Yapı geçerliliğini sınamak ve faktörleri belirlemek amacıyla Principal Component faktör analizi yöntemine başvuru

ruldu (34,35).

HPDÖ'nün faktör yapısını incelemek amacıyla yapılan faktör analizi sonucunda Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) katsayısı 0.96 bulundu. Barlett küresellik testi sonucu  $p < 0.001$  olarak belirlendi. Principal Component faktör analizi sonucunda toplam varyansın %52.19'unu açıklayan, özdeğeri 1'i aşan 7 faktör elde edildi. Daha sonra faktör yükleri incelenerek 0.40'ın altında faktör yükü olan ya da birinci ve ikinci faktör yüklenme farkı 0.10'un altındaki maddeler çıkartılarak faktör analizine devam edildi. İlk faktör analizinde sekiz madde (34., 31., 15., 11., 38., 32., 19., 30. maddeler) ölçekten çıkarıldı. Geriye kalan 36 madde ile yeniden faktör analizi yapıldı. KMO katsayısı 0.96, Barlett küresellik testi sonucu  $p < 0.001$  olarak bulundu. Beş faktör elde edildi. Yine aynı koşulla dört madde (17., 13., 18., 37. maddeler) daha ölçekten çıkarıldı. Kalan 32 madde ile analize devam edildi. KMO katsayısı 0.95, Barlett küresellik testi sonucu  $p < 0.001$  olarak bulundu. Beş faktör elde edildi. Aynı koşulla bu kez bir madde (14. madde) daha ölçekten çıkarıldı. Ölçekte kalan 31 madde ile analize devam edildi. KMO katsayısı 0.95, Barlett küresellik testi sonucu  $p < 0.001$  olarak bulundu. Özdeğeri 1'i aşan, toplam varyansın %50.99'unu açıklayan beş faktör elde edildi. Ölçekte kalan 31 maddenin hepsi gerekli koşulları sağladığı için faktör analizi sonuçlandırıldı. Analiz sonuçları Tablo 2'de gösterildi.

Çıkan beş faktör içerdikleri madde ifadelerinden yola çıkılarak; insan onuru, sorumluluk, harekete geçme, güvenlik ve otonomi olarak isimlendirildi. Her faktöre ait Cronbach'ın alfa katsayısı, faktör yükü, özdeğeri ve açıkladığı varyans yüzdesi verildi (Tablo 2).

## TARTIŞMA

Bir araştırmanın bilimsel açıdan güçlü olması için, kullanılan veri toplama aracının sınanarak öncelikle güvenilirliği, ardından da geçerliği belirlenmiş olmalıdır (34,36).

### Hemşirelerin Profesyonel Değerleri Ölçeği'nin Güvenirliği

Veri toplama aracının güvenilirliği zamana göre değişmezliğine, bağımsız gözlemciler arası uyumuna, iç tutarlılığına bakılarak sınanabilir (36).

Bu çalışmada ölçeğin güvenilirliğini sınamak için literatürde belirtilen yöntemler içinden zamana karşı değişmez-

lik için 2 hafta arayla gerçekleştirilen test-tekrar test ölçümleri, Cronbach'ın alfa katsayısı ve madde-toplam ölçek puanı çözümleme yöntemleri kullanıldı.

Zamana karşı değişmezliği sınamak için aralıksız ya da belirli bir aralıkla (genellikle 2 haftadan bir aya kadar) veri toplama aracı ile yapılan test-tekrar test ölçümleri değerlendirilir. İki ölçüm sonuçları arasındaki uyum korelasyon katsayısı ile belirlenir. Katsayının yüksekliği, ölçümün değişmezliğini belirler. İç tutarlılığı sınamada ise bölünmüş ölçek çözümleme (yarıya bölme ya da tekler-çiftler bölümü) ve madde çözümleme (alfa katsayısı, Kuder Richardson, madde-toplam ölçek puanı) yöntemleri kullanılmaktadır (36).

### Test-tekrar test ölçümleri

Test-tekrar test için zaman aralığının belirlenmesinde, Weis ve Schank'ın aynı ölçek için kullandıkları zaman aralığı olan (17) ve literatürle de uyumlu olduğu görülen iki haftalık süre (37) esas alındı. Zamana göre değişmezlik ölçütü ile bulunacak güvenilirlik katsayısı için Pearson'un momentler çarpımı korelasyon katsayısı kullanıldı (31,36).

Literatürde korelasyon gücü değeri bulunduğu aralığa göre yorumlanmaktadır. Değerin 0.00-0.25 arasında ise çok zayıf, 0.26-0.49 arasında ise zayıf, 0.50-0.69 arasında ise orta, 0.70-0.89 arasında ise yüksek ve 0.90-1.00 arasında ise çok yüksek korelasyon katsayısı gücüne sahip olarak değerlendirilmesi gerektiği belirtilmektedir (38). HPDÖ'nün (N=168) test-tekrar test korelasyonlarına bakıldığında her bir maddesi için tüm maddelerin korelasyon katsayılarının .22-.53 aralığında (bir maddenin .25'in altında ve bir maddenin .50'nin üstünde) değer gösterdiği ve ölçeğin tamamı için korelasyon katsayısının .63 olduğu görüldü (Tablo 1). Bu literatür bilgisi ile elde edilen veriler incelendiğinde, HPDÖ'nün maddelerinin çoğunun ve toplamının zamansal olarak değişim göstermediği saptandı.

### İç tutarlılık

İç tutarlılığı değerlendirmek üzere Cronbach'ın alfa katsayısı ve madde-toplam puan korelasyon katsayısı kullanıldı (31,36,38).

### Cronbach'ın Alfa Katsayısı

Literatürde Cronbach'ın alfa katsayısının 0-1 arasında değiştiği, değerlendirme kriterlerine göre  $0.00 \leq \alpha < 0.40$

Tablo 2. Hemşirelerin Profesyonel Değerleri Ölçeği'nin Faktör Analizi Sonuçları (N=1047)

| Faktör                    | Cronbach'ın alfa katsayısı | Özdeğer | Açıkladığı varyansın yüzdesi | Madde sayısı | Faktör yükü aralığı | Katılan madde numaraları | Maddeler                                                                                                                           | Faktör Yükleri |                     |                                          |
|---------------------------|----------------------------|---------|------------------------------|--------------|---------------------|--------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------|---------------------|------------------------------------------|
|                           |                            |         |                              |              |                     |                          |                                                                                                                                    | I.             | II. (İlgili Faktör) | I. ve II. Faktör Yükleri Arasındaki Fark |
| Faktör 1 (insan onuru)    | 0.87                       | 10.44   | 33.66                        | 11           | 0.44-0.65           | 41                       | Kuşkulu ya da uygunsuz uygulamaları olan sağlık ekibi elemanlarına karşı çıkmak                                                    | 0.65           | 0.17(5)             | 0.48                                     |
|                           |                            |         |                              |              |                     | 42                       | Araştırmalarda katılımcıların (örneklem grubuna alınanların) haklarını korumak                                                     | 0.65           | 0.27(2)             | 0.38                                     |
|                           |                            |         |                              |              |                     | 40                       | Bireyin gizlilik hakkını güvence altına almak                                                                                      | 0.64           | 0.35(4)             | 0.29                                     |
|                           |                            |         |                              |              |                     | 36                       | Hasta savunucusu olarak hareket etmek                                                                                              | 0.63           | 0.25(3)             | 0.38                                     |
|                           |                            |         |                              |              |                     | 35                       | Sahip olunan mesleki değerlerle etik açıdan ters düşen bakım uygulamalarına katılmayı reddetmek                                    | 0.59           | 0.20(3)             | 0.39                                     |
|                           |                            |         |                              |              |                     | 39                       | Farklı yaşam tarzı olan bireylere ön yargısız bakım sağlamak                                                                       | 0.58           | 0.30(4)             | 0.28                                     |
|                           |                            |         |                              |              |                     | 44                       | Uygulamada rehber olarak Etik İlkeleri kullanmak                                                                                   | 0.58           | 0.26(5)             | 0.32                                     |
|                           |                            |         |                              |              |                     | 43                       | Uygun araştırmaları uygulamalarda kullanmak                                                                                        | 0.58           | 0.30(2)             | 0.28                                     |
|                           |                            |         |                              |              |                     | 21                       | Bireyin tedavi planını seçme hakkı olduğunu kabul etmek                                                                            | 0.52           | 0.31(5)             | 0.21                                     |
|                           |                            |         |                              |              |                     | 20                       | Bireyin/ailenin karar verebilmesi için bilgi sağlamak                                                                              | 0.51           | 0.36(4)             | 0.15                                     |
| Faktör 2 (sorumluluk)     | 0.81                       | 1.75    | 5.63                         | 7            | 0.43-0.70           | 22                       | Gizli bir bilginin açıklanması istendiğinde yazılı rehberlere uygun hareket etmek                                                  | 0.44           | 0.30(4)             | 0.14                                     |
|                           |                            |         |                              |              |                     | 7                        | Eş düzeydeki meslektaşların birbirini değerlendirmesinde yer almak                                                                 | 0.70           | 0.23(3)             | 0.47                                     |
|                           |                            |         |                              |              |                     | 8                        | Araştırmaların uygunluğunu belirlemek için rehberleri kullanmak                                                                    | 0.62           | 0.30(3)             | 0.32                                     |
|                           |                            |         |                              |              |                     | 16                       | Kendi mesleki uygulamalarının meslektaşları tarafından değerlendirilmesini istemek                                                 | 0.60           | 0.30(1)             | 0.30                                     |
|                           |                            |         |                              |              |                     | 6                        | Sağlık ekibine bireye ait bilgi sağlamak                                                                                           | 0.58           | 0.33(4)             | 0.25                                     |
|                           |                            |         |                              |              |                     | 9                        | Günlük hemşirelik uygulamalarına rehber olarak standartları belirlemek                                                             | 0.58           | 0.38(5)             | 0.20                                     |
|                           |                            |         |                              |              |                     | 10                       | Öğrenciler için planlanmış öğrenim etkinliklerinin yapıldığı yerlerde standartları sağlamak ve sürdürmek                           | 0.53           | 0.33(5)             | 0.20                                     |
| Faktör 3 (harekete geçme) | 0.79                       | 1.32    | 4.25                         | 5            | 0.50-0.66           | 12                       | Hemşirelik tanımlarını koymak için tanılama verilerini kullanmak                                                                   | 0.43           | 0.31(4)             | 0.12                                     |
|                           |                            |         |                              |              |                     | 4                        | Kaynakların paylaşımını/dağılımı etkileyen ulusal politika kararlarının belirlenmesinde yer almak                                  | 0.66           | 0.23(4)             | 0.43                                     |
|                           |                            |         |                              |              |                     | 33                       | Kaynakların paylaşımını etkileyen kurumsal kararların belirlenmesinde yer almak                                                    | 0.65           | 0.28(2)             | 0.37                                     |
|                           |                            |         |                              |              |                     | 25                       | İş koşulları ve kurallarının belirlenmesinde yer almak                                                                             | 0.57           | 0.39(5)             | 0.18                                     |
|                           |                            |         |                              |              |                     | 23                       | Etik rehberlerin geliştirilmesine katkıda bulunmak                                                                                 | 0.53           | 0.37(1)             | 0.16                                     |
| Faktör 4 (güvenlik)       | 0.65                       | 1.27    | 4.11                         | 4            | 0.49-0.66           | 24                       | Hemşirelik standartlarının yürütülmesi ve gözetilmesi açısından topluma karşı sorumluluk almak                                     | 0.50           | 0.38(4)             | 0.12                                     |
|                           |                            |         |                              |              |                     | 3                        | Toplumu güvenli olmayan sağlık ürünlerinden/ uygulamalarından korumak                                                              | 0.66           | 0.17(1,3)           | 0.49                                     |
|                           |                            |         |                              |              |                     | 5                        | Hemşirelik mesleğinin değerlerini ve amaçlarını açıkça ifade etmek                                                                 | 0.58           | 0.32(2)             | 0.36                                     |
|                           |                            |         |                              |              |                     | 2                        | Bireyin gereksinimlerini karşılamada yetersiz kaldığı zaman konsültasyon/işbirliği istemek                                         | 0.56           | 0.29(2)             | 0.27                                     |
|                           |                            |         |                              |              |                     | 1                        | Sürekli öz- değerlendirme yapmak                                                                                                   | 0.49           | 0.25(1)             | 0.24                                     |
| Faktör 5 (otonomi)        | 0.68                       | 1.03    | 3.34                         | 4            | 0.44-0.71           | 27                       | Mesleğin imajını yükseltmek için eğitimiyle paralellik gösteren hemşire unvanını (uzman hemşire, doktoralı hemşire vb. ) kullanmak | 0.71           | 0.11(3)             | 0.60                                     |
|                           |                            |         |                              |              |                     | 28                       | Standartlar doğrultusunda kalitesi yüksek hemşirelik bakımı sağlamak                                                               | 0.66           | 0.31(1)             | 0.35                                     |
|                           |                            |         |                              |              |                     | 29                       | Hemşirelik bakımını geliştirmeye yönelik standartların değerlendirilmesinde yer almak                                              | 0.58           | 0.34(3)             | 0.24                                     |
|                           |                            |         |                              |              |                     | 26                       | Profesyonel hemşirelik uygulamalarının sınırlarını kabul etmek                                                                     | 0.44           | 0.25(1)             | 0.19                                     |

ise ölçek güvenilir değil,  $0.40 \leq \alpha < 0.60$  ise ölçek düşük güvenilirlikte,  $0.60 \leq \alpha < 0.80$  ise ölçek oldukça güvenilir ve  $0.80 \leq \alpha < 1.00$  ise ölçek yüksek derecede güvenilir bir ölçek" olarak değerlendirildiği ifade edilmektedir (1,69). HPDÖ'nün Cronbach'ın alfa katsayısı çalışmamızda 0.95, Weis ve Schank'ın çalışmasında (2000) 0.94 (39), Martin ve Alfred'in çalışmasında (2003) 0.95 (40) bulunmuştur. Ölçeğin hem yurtdışında hem de ülkemizde Cronbach'ın alfa katsayısına göre yüksek derecede güvenilir bir ölçek olduğu görülmektedir.

### **Madde-toplam Puan Korelasyon Katsayısı**

Madde-toplam puan korelasyon katsayısı, ilgili madde ile diğer maddelerin toplamından oluşan bütün arasındaki korelasyonun hesaplanmasıyla bulunmaktadır (38). Literatürde madde toplam puan korelasyon katsayılarının 0.30'dan büyük olması gerektiği ve bu kurala uymayan maddelerin ölçekten çıkarılması gerektiği belirtilmektedir (37,38,41). Çalışma bulguları bu bilgi doğrultusunda incelendiğinde; HPDÖ'nün madde-toplam puan korelasyon katsayılarının 0.36-0.66 arasında değiştiği ve ölçekten çıkarılması gereken bir madde olmadığı görüldü.

### **Hemşirelerin Profesyonel Değerleri Ölçeği'nin Geçerliliği**

Veri toplama aracının geçerliliği kapsam geçerliliği, ölçüte bağlı geçerlik, yapı geçerliliği yöntemleri ile sınanabilir (36). Veri toplama aracı Türkçeye uyarlanıyorsa en başta dil eşdeğerliğinin yapılması gereklidir.

Bu çalışmada HPDÖ'nün dil eşdeğerliği ve kapsam geçerliliği uzman onayına sunuldu. Dil eşdeğerliğinin ve kapsam geçerliğinin sağlandığı görüldü.

### **Yapı Geçerliliği**

Faktör analizinin yapılabilmesi için genel olarak örneklem büyüklüğünün 100-200 olması yeterli görülmekle birlikte örneklem büyüklüğünün hesaplanmasında birey sayısının değişken sayısından fazla ve her değişkende en az 10 olması gerektiği önerilmektedir (38). HPDÖ 44 maddelik bir ölçek olduğu için en az 440 bireyin örnekleme alınması gerekmektedir. Bu çalışmada 1047 kişi örnekleme alındığı için bu koşulun sağlandığı görüldü.

Yapı geçerliğini sınamak ve faktörleri belirlemek amacıyla Principal Component faktör analizi yöntemine başvuru

ruldu (34,35). Literatürde, KMO test sonucunda bulunan değer 0.50'den büyük olması durumunda faktör analizine devam edilebileceği bildirilmektedir. Kasier 1974 yılında KMO testiyle ilgili olarak 0.50'den düşük değer kabul edilemeyeceğini, 0.50-0.60 değerini kötü, 0.60-0.70 değerini zayıf, 0.70-0.80 değerini orta, 0.80-0.90 değerini iyi, 0.90'dan büyük değerini ise mükemmel olduğunu bildirmiştir (34). Barlett küresellik testinin, ki-kare istatistik değerini verdiği; anlamlılık değerinin 0.05'ten küçük olması durumunda faktörlerin ortaya çıkarılabileceği ifade edilmektedir. Değer 0.05'ten büyük çıkıyorsa paylaşılan varyansın olmadığı ve bu nedenle söz konusu veri yapısı için faktör analizi yapılamayacağı belirtilmektedir (34,42). Literatürde faktör analizi sonucu ortaya çıkan faktör yükü için bilim adamlarının çoğunun 0.40 değerini temel aldıkları belirtilmektedir. Ancak bazen maddenin 0.40 değerinin üzerinde birden fazla faktörde eşit veya benzer yük değerine sahip olduğunun belirlenmesi karmaşık yapılarla karşı karşıya kalındığının göstergesi olarak bildirilmektedir. Bu durumda ilgili maddelerin ölçekten çıkarılması ve faktör analizine devam edilmesi (34), yüksek yük değerleri arasındaki farkın ise en az 0.10 olması önerilmektedir (42).

HPDÖ'nün faktör yapısını incelemek amacıyla yapılan faktör analizi sonucunda KMO katsayısının 0.96, Barlett küresellik testinin anlamlılık değerinin  $p < 0.001$  bulunması alınan örneklem verilerinin faktör belirlemek için yeterli olduğunu göstermektedir (34). Literatür bilgileri doğrultusunda maddeler çıkartılarak faktör analizine devam edildi ve tüm koşullar sağlandığında her faktörü en az 4 madde içeren 5 faktör belirlendi.

Darlene Weis ve Mary Jane Schank'ın çalışmasında ölçeğin faktör analizi sonucu ölçek 29 maddeye indirgenmiş ve bakım verme (10 madde), eylemde bulunma (7 madde), sorumluluk (2 madde), bütünlük (1 madde), doğruluk (2 madde), özgürlük (1 madde), güven (2 madde) ve bilgi (1 madde) olarak adlandırılan 8 faktör bulunmuştur (17).

Bu çalışma bulguları Weis ve Schank'ın çalışma bulgularından farklıdır. Farklılığın iki çalışmada faktör analizi için farklı metotların kullanılması ve araştırmanın farklı kültürler üzerinde yapılmasından kaynaklandığı düşünülebilir.

## **SONUÇ**

Hemşirelerin Profesyonel Değerleri Ölçeği'nin 44 maddeli bütün halinin hemşirelerin etik kurallara bakış açısını,

31 maddeye indirgenmiş halinin ise hemşirelerin değerlerini incelemede kullanılabilecek, ülkemiz için geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu belirlendi.

### Araştırmanın Sınırlılıkları

Yapılan yazışmada ölçeği geliştirenler, çalışmalarının sonucu ortaya çıkan faktörlerin altına giren ölçek maddelerini açıkça belirtmedikleri için çalışmamızda ölçeği geliştiren araştırmacılar Weis ve Schank'ın faktör analizi sonuçlarının kullanılamaması, hemşirelerin vardiya sisteminde çalışmaları nedeniyle hepsiyle doğrudan yüz yüze görüşmenin mümkün olmaması, tüm evrene ulaşılmaya çalışılmasına rağmen verilerin (gönüllülük ilkesi esas alındığından) olasılıksız örnekleme yöntemiyle toplanması ve sadece lisans mezunu hemşirelerin örnekleme alınmaları nedeniyle İstanbul'daki hastanelerde çalışan tüm hemşire-

relere genellenememesi araştırmanın sınırlılıklarını oluşturdu.

### Teşekkür

*İstanbul İlinde çalışmanın yapılmasına izin veren; üniversite hastanelerinin idarecilerine, İstanbul İl Sağlık Müdürlüğü'ne, devlet hastanelerinin idarecilerine, özel hastanelerin idarecilerine, hemşirelikte lisans ve lisansüstü eğitim veren kurum idarecilerine, çalışmanın gerçekleştirilmesine katkı sağlamak için ölçek formlarını dolduran tüm hemşirelik öğrencilerine ve hemşire meslektaşlarımıza teşekkür ederiz.*

*Bu çalışma Nuray Şahin Orak'ın "İstanbul İlindeki Hemşirelerin Profesyonel Hemşirelik Değerleri ve Etkileyen Faktörlerin Analizi" başlıklı doktora tezi kaynaklıdır.*

*İzmir'de 21-23 Ekim 2010 tarihinde gerçekleşen 1. Temel Hemşirelik Bakımı Kongresi'nde poster bildirisi olarak sunulmuştur.*

## KAYNAKLAR

- Arslan H. Hemşirelikte değişim felsefesi. Arslan H, Alpar ŞE, Karabacak Ü, Engin F, Orak NŞ, editörler. I. Uluslararası, VIII. Ulusal Hemşirelik Kongresi Kongre Kitabı. İstanbul: Marmara Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu; 2001. p.8-14.
- Velioğlu P. Hemşirelik Eğitiminde Temel Kavramlar. Hemşireliğin Düşünsel Temelleri. İstanbul: Alaş Ofset; 1994. p.105-119.
- Velioğlu P. Hemşirelik Felsefesi. Sezgin K, editör. Hemşirelik Tarihi ve Deontolojisi. Eskişehir: Web Ofset; 1992. p.27-42.
- Diñç L, Görgülü RS. Teaching ethics in nursing. Nurs Ethics. 2002;9(3): 259-268.
- Haynes F. Eğitimde Etik. Kunt Akbaş S, çevirmen. 1. Baskı. İstanbul: Ayrıntı Yayınları; 2002. p.143.
- Pehlivan İ. Mesleki Etik. Yönetmel, Mesleki ve Örgütsel Etik. 2. Baskı. Ankara: Pegem; 2002. p.84-87.
- Davis AJ. The sources of a practice code of ethics for nurses. J Adv Nurs. 1991;16(11):1358-1362.
- Babadağ K. Hemşirelik ve Değerler. 1. Baskı. Ankara: Alter Yayıncılık; 2010. p.11-59.
- Fry ST. Değer Oluşumu ve Değer Çatışmaları. Bağ B, çevirmen. Hemşirelik Uygulamalarında Etik. Erzurum: Aktif Yayınevi; 2000. p.1-10.
- Babadağ K. Hemşirelikte etik. Hemşirelik Bülteni. 1991;5(19): 5-10.
- Ersoy N. Hemşirelik ve etik. Hemşirelik Bülteni. 1994;7(33): 43-51.
- Ersoy N. Hemşirelik ve etik. Nursing forum. 1998;1(2):83-87.
- Tschudin V. Ethics and Value. Heath HBM, ed. Potter and Perry's Foundations in Nursing Theory and Practice. Turin: Mosby; 1995. p.229-250.
- Velioğlu P, Oktay S. Sağlık Yönetiminde Değerler ve Etik. Bildirici Z, editör. Sağlık Kurumları Yönetimi. 2. Baskı. Eskişehir: Web Ofset; 1996. p.181-192.
- Yancey VJ. Values. Potter PA, Perry AG, eds. Fundamentals of Nursing: Concepts, Process and Practice. 4th ed. St Louis: Mosby-Year Book; 1997. p.306-318.
- Platin N. Profesyonellik. III. Ulusal Hemşirelik Kongresi Kitabı. Sivas: Esnaf Ofset Mat; 1992. p.68-72.
- Weis D, Schank MJ. An Instrument to measure professional nursing values. J Nurs Scholarsh. 2000;32(2):201-204.
- Özlem D. Felsefe Tarihinde Değer Sorunu. Kavramlar ve Tarihleri. İstanbul: İnkılâp Kitabevi; 2002. p.233-234.
- Craven RF, Hirnle CJ. Values. Fundamentals of Nursing: Human Health and Function. 4th Ed. Philadelphia: Lippincott Williams & Wilkins; 2003. p.69-84.
- Altun İ. Burnout and nurses' personel and professional values. Nurs Ethics. 2002;9(3):269-278.
- Altun İ. The perceived problem solving ability and values of student nurses and midwives. Nurse Educ Today. 2003;23:575-584.
- Bahçecik N, Pek H. Hemşirelerin değer kavramları ile ilgili görüşleri ve sahip olduğu değerler. Şişli Etfal Hastanesi Hemşirelik Dergisi. 1998;1(5):18-25.

23. Erbil N, Bakır A. Meslekte profesyonel tutum envanterinin geliştirilmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* [Bağlantıda]. 2009;6(1):290-302 (Erişim: <http://www.insanbilimleri.com>).
24. Ersoy N, Altun İ. Professional and personel values of nursing in Turkey. *Eubios J Asian Int Bioeth*. 1998;8(3):72-75.
25. Göz F, Geckil E. Nursing Students Professional Behaviors Scale (NSPBS) validity and reliability. *Pak J Med Sci Q*. 2010;26(4):938-941.
26. Hisar F, Karadağ A. Determining the professional behaviour of nurse executives. *Int J Nurs Pract*. 2010;16:335-341.
27. Karadağ A, Hisar F, Elbaş NÖ. The level of professionalism among nurses in Turkey. *J Nurs Scholarsh*. 2007;39:4:371-374.
28. Karamanoğlu AY, Özer FG, Tuğcu A. Denizli ilindeki hastanelerin cerrahi kliniklerinde çalışan hemşirelerin mesleki profesyonelliklerinin değerlendirilmesi. *Fırat Tıp Dergisi*. 2009;14(1):12-17.
29. Aksayan S, Gözüm S. Kültürlerarası ölçek uyarlaması için rehber I: Ölçek uyarlama aşamaları ve dil uyarlaması. *Hemşirelik Araştırma Dergisi*. 2002;4(1):9-14.
30. Carlson ED. A case study in translation methodology using the health-promotion lifestyle profile II. *Public Health Nurs*. 2000;17(1): 61-70.
31. Karasar N. Ölçme ve Araçlarında Aranan Nitelikler. *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. 19. baskı. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım; 2009. p.147-153.
32. Burns N, Grove SK. *The Practice of Nursing Research Conduct, Critique, and Utilization*. 2nd ed., Philadelphia: W.B. Saunders Company; 1993. p.385-389.
33. Tezbaşaran AA. Likert Tipi Ölçek Geliştirme Kılavuzu. *Psikologlar Derneği Yayınları*. Ankara: Özyurt Matbaası; 1996. p.45-51.
34. Şencan H. Sosyal ve Davranışsal Ölçümlerde Güvenilirlik ve Geçerlilik. 1. baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık; 2005.
35. Özdamar K. Faktör Analizi. *Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi*, 2. Cilt, 4. baskı. Eskişehir: Etam AŞ; 2002. p.233-255.
36. Erefe İ. Veri toplama araçlarının niteliği. *Hemşirelikte Araştırma İlke Süreç ve Yöntemleri*. İstanbul: Odak Ofset; 2002. p.169-188.
37. Akgül A. Korelasyon Analizi. *Tıbbi Araştırmalarda İstatistiksel Analiz Teknikleri: SPSS Uygulamaları*. 2. baskı. Ankara: Emek Ofset Ltd Şti; 2003. p.382-403.
38. Özdamar K. Güvenirlik ve Soru Analizi. *Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi*, 1. Cilt, 4. baskı. Eskişehir: Etam AŞ; 2002. p.511-525.
39. Weis D, Schank MJ. Toward building an international consensus in professional values. *Nurse Educ Today*. 1997;17(5):366-369.
40. Martin P, Yarbrough S, Alfred D. Professional values held by baccalaureate and associate degree nursing students. *J Nurs Scholarsh*. 2003;35(3):291-296.
41. Gözüm S, Aksayan S. Kültürlerarası ölçek uyarlaması için rehber II: Psikometrik özellikler ve kültürlerarası karşılaştırma. *Hemşirelik Araştırma Dergisi*. 2003;5(1):3-14.
42. Büyüköztürk Ş. Testlerin Geçerlik ve Güvenirlik Analizlerinde Kullanılan Bazı İstatistikler. *İçinde: Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*. 15. baskı. Ankara: Pegem Akademi; 2011. p.167-182.